

מקורות התורה

29 - בית שני - הלל שמאי ובתיהם

מכללת מבשרת ירושלים

A] HILLEL - THE SECOND MAJOR PARADIGM SHIFT

1. שבתחלה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה

סוכה כ.

- What is the context of this? Was the Torah 'forgotten'?

2. שפעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכך, נתנו עיניהם בהלל הזקן, וכשמת, הספידוהו: הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא

סוטה מח:

3. גמרא. תנו רבנן: הלכה זו נתעלמה מבני בתירא. פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו: כלום יש אדם שידע אם פסח דוחה את השבת אם לאו? אמרו להם: אדם אחד יש שעלה מבבל, והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו. שלחו וקראו לו. אמרו לו:

כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו? אמר להם: וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת? והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת. אמרו לו: מנין לך? אמר להם: נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד. מה מועדו האמור בתמיד - דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח - דוחה את השבת. ועוד, קל וחומר הוא: ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת, פסח שענוש כרת - אינו דין שדוחה את השבת. מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח.

התחיל מקנטרן בדברים, אמר להן: מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם - עצלות שהיתה בכם, שלא שמשותם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. אמרו לו: רבי, שכח ולא הביא סכין מערב שבת מהו? אמר להן: הלכה זו שמעתי ושכחתי. אלא הנח להן לישראל אם אין נביאים הן - בני נביאים הן. למחר, מי שפסחו טלה - תוחבו בצמרו, מי שפסחו גדי - תוחבו בין קרניו. ראה מעשה ונזכר הלכה, ואמר: כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון

פסחים סו.

4. .... אף על פי שהיה יושב ודורש להן כל היום לא קיבלו ממנו עד שאמר להן 'בוא עלי! כך שמעתי משמעיה ואבטליון'. כיון ששמעו ממנו כן עמדו ומינו אותו נשיא עליהן

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק ו

- We saw previously a parallel account in the Yerushalmi in shiur. This is the part which deals with the appointment of Hillel. How does it differ from his appointment as seen in the Bavli?
- Which is more accepting of the drashot - the Bavli or Yerushalmi?

5. אמר רבי לוי מגילת יוחסין מצאו בירושלם וכתוב בה הלל מן דוד

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ד

- What is interesting about this statement in the Yerushalmi (not the Bavli) concerning Hillel's lineage?

6. הלל הזקן דרש שבע מדות לפני זקני בתירה: קל וחומר, וגזרה שוה, ושני כתובים, וכלל ופרט, וכיוצא בו במקום אחר, ודבר למד מענינו. אלו שבע מדות שדרש הלל הזקן לפני זקני בתירה

ספרא ברייתא דרבי ישמעאל פרשה א¹

- What did he introduce to the Bnei Beteira?
- Why did they not know this halacha? It comes up every few years. Someone must have known!
- What types of arguments did Hillel bring to prove his position?

7. אמרו כאן ובתלמוד המערב על זקני בתירה שהיו נשיאים וידועים במנהיגים בכל הוראה ואמרו עליהם פעם אחת נעלם מהם אם פסח דוחה שבת. ודבר זה אי אפשר לפרשו כפשוטו! שהרי אין לך שמטה שלא יהא ארבעה עשר בניסן בא בתוכה פעם אחת בשבת. אלא הטעם נעלם מהם ... ונתביישו בדבר ואמרו יש כאן אדם שידוע אם פסח דוחה את השבת אם לאו כלומר שידוע להוכיח כן מן הכתוב

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף סו עמוד א

- How does the Meiri understand the chiddush of Hillel?
- Was he revealing a new halacha or a new methodology?
- What was Hillel's relationship with Shemaya and Avtalyon? Two verbs are used in the Gemara - what are they?
- What is 'kabbala' (in the context of שמעיה ואבטליון).
- What is 'shimmush' (as in ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון)

8. אחרים אומרים: אפילו קרא ושנה ולא שמש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ!

ברכות מז:

9. שלא שמש תלמידי חכמים - הוא הגמרא התלויה בספרא, שזו נותנים לדברי משנה טעם וכיו מתאספים יחד ועוסקים בכך, והיא דוגמת הגמרא שסדרו האמוראים

רש"י שם

- So what are the two major elements of TsbP represented by Hillel?
- Where does halacha mostly come from - tradition or innovation/drash?

10. כִּי־שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ־עַת וְתוֹרָה יִבְקְשׂוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֱדָהּ הִ' צְבָאוֹת הוּא

מלאכי ב:ז

- What is the role of the Cohanim in Torah ruling?

B] HILLEL AND SHAMMAI

11. תנו רבנן: מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: כמה תורות יש לכם? אמר לו: שתיים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו: שבכתב - אני מאמינך, ושבעל פה - איני מאמינך. גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו בניזיפה. בא לפני הלל - גייריה, יומא קמא אמר ליה: א"ב ג"ד, למחר אפיך ליה. אמר ליה: והא אתמול לא אמרת לי הכי? אמר לו: לאו עלי דידי קא סמכת? דעל פה נמי סמוך עלי!

שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור.

שוב מעשה בנכרי אחד .... בא לפני שמאי, אמר ליה: גיירני על מנת שתשימני כהן גדול. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל - גייריה. אמר לו .....

שבת לא.

1. Also found almost verbatim in Tosefta Sanhedrin 7:11

- What do these examples tell us about the methodologies of Hillel and Shammai.
- Do we learn anything about their personalities? Who stresses in the Mishna יפות פנים בסבר פנים כל האדם בסבר פנים יפות?

12. שבית שמאי אומרים אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו ובן אבות ועשיר. ובית הלל אומרים לכל אדם ישנה - שהרבה פושעים היו בהם בישראל ונתקרבו לתלמוד תורה ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ג

- What do these examples tell us about the educational philosophies of the schools of Hillel and Shammai?

13. אמר רב הונא: בשלשה מקומות נחלקו שמאי והלל

שבת טו.

- Beit Hillel and Beit Shammai disagree 280 times. How does that fit with the Rambam's definition of why machloket increased, as we saw in the previous shiur?

Background for next source: the Gemara is discussing whether the harvesting of grapes for pressing (not immediate eating) renders them susceptible to contract tumah due to the juice inadvertently squeezed out in the process of picking and gathering

14. הבורצ לגת, שמאי אומר: הוכשר, הלל אומר: לא הוכשר. אמר לו הלל לשמאי: מפני מה בוצרין בטהרה, ואין מוסקין בטהרה? - אמר לו: אם תקניטני - גוזרני טומאה אף על המסיקה. נעצו חרב בבית המדרש, אמרו: הנכנס יכנס והיוצא אל יצא. ואותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כאחד מן התלמידים, והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל

שבת יז.

C] BEIT HILLEL AND BEIT SHAMMAI

15. משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צרכן הרבו מחלוקות בישראל ונעשו שתי תורות

תוספתא חגיגה פרק ב הלכה ט

16. ומשום הנך מהומות ושמדים ושבושים שהיו באותו זמן, לא שמשו התלמידים כל צרכן ונפישו מחלוקות

איגרת רב שרירא גאון כיצד נכתבה המשנה

17. אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו ...

עירובין יג.

18. ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גוריון כשעלו לבקרו נמנו ורבו ב"ש על ב"ה וי"ח דברים גזרו בו ביום:

משנה מסכת שבת פרק א משנה ד

- This famous episode is called the 'גיזרת י"ח דבר'.
- What broke the stalemate here between Beit Hillel Beit Shammai?

19. אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיהו בן גרון כשעלו לבקרו נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל שמונה עשרה דבר גזרו בו ביום והיה אותו היום קשה להם לישראל כיום שנעשה בו העגל

תוספתא מסכת שבת (ליברמן) פרק א הלכה טז

- Why does the Tosefta regard this episode as a tragic day?

20. אותו היום היה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל ... תנא רבי יהושע אונייא תלמידי ב"ש עמדו להן מלמטה והיו הורגין בתלמידי ב"ה. תני ששה מהן עלו והשאר עמדו עליהן בחרבות וברמחים

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק א הלכה ד'

21. ושמנה עשר דבר גזרו. מאי נינהו שמנה עשר דבר? דתנן, אלו פוסלין את התרומה: (1) האוכל אוכל ראשון, (2) והאוכל אוכל שני, (3) והשותה משקין טמאין, (4) והבא ראשו ורובו במים שאובין, (5) וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין, (6) והספר, (7) והידים (8) והטבול יום, (9) והאוכלים (10) והכלים שנטמאו במשקין

שבת יג:

- What type of gezerot are included in the '18 gezeirot'?
- What does this tell us about the Torah focus of those days

22. תנו רבנן: מעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש. קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חבירו - נטל סכין ותקע לו בלבו. .... בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר. אמר: הרי הוא כפרתכם, ועדיין בני מפרפר ולא נטמאה סכין. ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים!

יומא כג.

Further Reading

Rav Hirsch Collected Writings Vol 5 pp39-73

Who's Who

Rav Sherira Gaon   10C Bavel
Beit Habechira   R' Menachem Meiri, 13C N. Spain/S. France